מסורת הש"ס

א) תיבת וכו׳ הוא טעות. דק״ס, ב) [פרשה לו ג], ג) [פ״ג הלכה ב], ד) רש״א, ה) [תוספתא שם פ״ב ה״ב],

הגהות הב"ח

(א) רשב״ם ד״ה ה״ג בפי׳ ר״ח וכו׳ כדי שיהו צוות לאמן וכן משמע כצ״ל ותיבת לבריכת ותיבת ראשונה נמחק: (ב) ד״ה דבש וכו׳ א״נ הכי קאמר דוקא בכוורתו: (ג) תוס׳ ד״ה הא באמה. נ״ב ר״ל ברייתא והא בברתא ר״ל מתניתין:

עין משפט נר מצוה

לב א ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ מכירה הל׳ יא יב יג טוש״ע ח״מ סי׳ ריג סעיף א וסימן רכ סעיף יח:
לג ג מיי׳ שם הל׳ יד:
לד ד מיי׳ שם הל׳ טו וסמג שם טוש״ע חו״מ סי׳ רטו סעיף יד:
לה ה ו מיי׳ שם הל׳ יב יג וסמג שם טוש״ע ח״מ סימן רכ סעיף יח ועיין שם:

לעזי רש"י

טירצי״ל. נחיל שלישי (של שנה).

מתני׳ [א]הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה [ב]פירות כוורת נוטל ג׳ נחילים ומסרס [ג]חלות דבש מניח ב׳ חלות [ד]זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: **גמ׳** והתניא בריכה ראשונה ושניה אמר רב כהנא [ה]לא קשיא הא לה הא לאמה מאי שנא אמה דמיצטוותא אברתא ואזוגא דשבקינן לה איהי נמי תיצטוותא אאמה ואזוגא דשבקינן לה אמה אברתא מיצטוותא ברתא אאמה לא מיצטוותא: פירות כוורת נוטל ג׳ נחילין ומסרס: במה מסרסן אמר רב יהודה אמר שמואל בחרדל אמרי במערבא משמיה דר׳ יוסי בר חנינא לא חרדל מסרסן אלא מתוך שפיהן חד חוזרות ואוכלות את דובשנן ר׳ יוחנן אמר נוטל שלשה נחילין בסירוס במתניתא תנא [ו]נוטל ג׳ נחילין בזה אחר זה מכאן ואילך נוטל אחת ומניח אחת: חלות דבש מניח שתי חלות וכו׳(א): אמר רב כהנא דבש בכוורת אינו יוצא מידי מאכל לעולם אלמא קסבר לא בעי מחשבה מיתיבי דבש בכוורת אינו לא אוכל ולא משקה אמר אביי לא צריכא אלא לאותן שתי חלות רבא אמר רבי אליעזר היא
דתנן

מתני׳ הלוקח פירות שובך. כגון שאמר לו בניסן מכור לי פירות שנה זו מה שילדו בכל חדש אבל האמהות לא קנה. ודרך היונים לעשות שני ולדות בכל חדש זכר ונקבה חוץ מחדש אדר שאין יולדין והנהו ולדות גם הם לסוף ב׳ חדשים עושים ולדות בכל חדש וכל שני ולדות קרוין בריכה: **מפריח.** הלוקח בריכה ראשונה מניח לפרוח עם האם שאותן לא מכר שכן דרך המוכרין פירות שובך לעכב בריכה ראשונה להיות צוות לאמהות להתקיים השובך פן יברחו האמהות והוא שובכו לא מכר הלכך מסתמא גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השובך דזו היא קיום השובך. ובגמ׳ מפרש דגם פירות הראשונים דההיא בריכה ראשונה שייר המוכר להיות צוות להן עם בריכה ראשונה פן תברח דהא אאמה לא מצטוותא ומכיון שתברח בריכה ראשונה תברח גם האם ונמצא מפסיד שובכו. כך דעתי לפרשה בגמ׳: **פירות כוורת.** של שנה אחת. דבורים הנולדים מן הכוורת: **נוטל ג׳ נחילים.** ג׳ חבורות הנולדות ראשונה בג׳ זמנים מט׳ ימים או י׳ ימים זה אחר זה שכן דרך הכוורת בתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ילדות שילדו האמהות ויושבין על ענף האילן ומביא כוורת חדש ומכניסן לתוכו וכן לסוף ט׳ או י׳ ימים יוצא נחיל של דבורים אחר ומביא כוורת אחרת ריקנית ומכניסן לתוכו וכן השלישי וקורין לו טירצי״ל ויש שעושין עד ז׳ וח׳ פעמים במלכות יון ובמלכות זו רובן עושין ג׳ פעמים והשלישי גרוע מכולן דאחרון אחרון גרוע הלכך די בג׳ נחילין ראשונים שהן חשובין: **ומסרס.** כלומר מכאן ואילך יגרום להם המוכר שיסתרסו מאליהן ולא יעשו עוד פירות כדי שיהו טרודין ועסוקין לעשות דבש וכל זמן שעושין דבש אין עושין ולדות והדבש של מוכר הוא שכן דרך הכוורת לאחר שיצאו כל הנחילין עושה דבש ויש שהורגין אותן ולוקחין הדבש ויש שמריקין אותן לכוורת ריקנית: **ומסרס.** בגמרא מפרש: **חלות דבש.** הכוורת לאחר שעשתה פירות ויצאו הנחילין לוקחין את הדבש והוא עשוי חלות חלות ויש בו י׳ חלות או עשרים זה בצד זה משעוה ודבש מעורב יחד והמוכר חלות כוורתו ולא מכר את הכוורת רוצה הוא להכניסה בימות הגשמים להגיעה לשנה הבאה לעשות פירות והלכך מסתמא שייר ב׳ חלות להתפרנס בהן הדבורים בימות הגשמים: **גרופיות.** ענפים וחוזר וצומח. כדאמרי׳ בבראשית רבה[ב] ויטע כרם [בראשית ט] לא היה לו ליטע לא ייחור אחד ולא גרופית אחת ומהיכן היה לו א״ר אבא בר כהנא הכניס עמו זמורות לנטיעות וייחורים לתאנים וגרופיות לזיתים: **גמ׳ והתניא.** הלוקח פירות שובך מפריח בריכה ראשונה ושניה וקס״ד דשתי בריכות הללו מן האמהות כגון בריכה ראשונה של ניסן ובריכה שניה של אייר והלכך קשיא למתניתין דלא משיירא אלא בריכה ראשונה של אמהות לבדה אבל כל מה שילדו האמהות עוד הכל מכור: ה״ג בפי׳ ר״ח מרומי **לא קשיא הא לה הא לאמה.** האי שניה אבריכה ראשונה קאי שיפריח גם בריכה ראשונה שתלד ההיא בריכה ראשונה לסוף ב׳ חדשים כדי שיהו צוות (א) לבריכת אמן ראשונה וכן משמע הא לה האי שניה לה לבריכה ראשונה משיירין אותה כדי שתתקיים היא: **והא לאמה.** האי בריכה ראשונה דקתני במתני׳ ובברייתא לאמה קאמר שמשיירין לה לאם בריכה ראשונה ממנה להיות לה לצוותא ובאה הברייתא להשמיענו דמההיא בריכה ראשונה של אם משיירין גם ממנה בריכה ראשונה ומאי דלא פירש במתני׳ פירש בברייתא. והאי דקרי לפירות בריכה ראשונה שניה משום דשניים הם לאמהות של אמן בני בנים שניים הם לזקנים. ובין מתני׳ ובין ברייתא במוכר פירות שובכו סתם מיירי והמשנה והברייתא במכירה אחת מיירי ובשובך אחד כמו שפירשתי אלא שהברייתא פירשה יותר מן המשנה דמתני׳ לא איירי בבני בריכה ראשונה אם יפריח גם מהם או לא וכן נראה בעיני ועיקר. ויש לשונות הרבה דמוקי לה בשני שובכין או בשתי מכירות ואין בהן ממש ושיטת השמועה אינה מתישבת בהן כלל: ופריך גמרא **לאמה מ״ט.** די בבריכה ראשונה כדקתני מתני׳ מפריח בריכה ראשונה ולא קתני ב׳ בריכות פשיטא דמשום דמצטוותא אברתא כלומר אבריכה ראשונה דשבקינן לה ואזוגא הוא הזכר בן זוגה כן פר״ח. ולא הוה צריך הגמ׳ להזכיר דבר זה אלא משום דלא תקשי מה לנו לצוותא דברתא הלא יש לה בן זוג דמצטוותא בהדיה הלכך פירש לך דלכל היותר שני מיני צוות בעי מתני׳ בן זוגה ובניה: **איהי נמי.** בריכה ראשונה תצטוות אאמה ואבן זוגה שהרי יש לה שני מיני צוות ולמה אנו מצריכין להניח לה בריכה ראשונה כדי שלא תברח היא ומתוך כך תברח גם האם ותחרב השובך: ומשני **אמה אברתא.** לבד מצטוותא שרחמי האם על הבת אבל ברתא דהיינו בריכה ראשונה לא מצטוותא אאמה לבד ואבן זוגה אלא אם כן יש לה בנים הלכך מניחין גם לבריכה ראשונה בנים דהשתא איכא חבורות טובא אמה ובן זוגה ובריכה ראשונה ובריכה של בריכה ראשונה בת הבת דכיון דאיכא ג׳ חבורות אפי׳ בני בריכה ראשונה לא ערקי דמצטוותי אאמם ואם אמם ואין להניח להם בנים לאצטוותי בהדייהו דהשתא האם מצטוותא אברתא בריכה ראשונה ובריכה ראשונה מצטוותא נמי אברתא בריכה שניה לאם שהיא ראשונה לה וההיא מצטוותא אאמה ואאם אמה דהוו להו חבורות טובא. כן נראית בעיני שיטת שמועה זו ויש לשונות רבות וא״א ליישבן: **במה מסרסן.** דלשון סירוס זכרות משמע פשוטה של משנה: **בחרדל.** להאכילן חרדל כדמפרש לקמיה: **לא חרדל מסרסן אלא.** גרמא בעלמא קגרים להו כדמפרש: **חד.** מר: **ואוכלות את דובשנן.** ומתוך שביעותן בטילות מפריה ורביה וחוזרות ועושות דבש. ורבינו חננאל פירש אוכלות דבש שבנקבי החלות וחוזרות ומגדלות בנקבים ואיכא למימר דלשנה הבאה יולדו אותן הדבורים ויהיו של מוכר: **ור׳ יוחנן.** לאו אסירוס של זכרות מיירי כלל אלא האי סירוס לשון דילוג הוא כמו קרא סירוסין במסכת מגילה ירושלמית[ג] וה״ק מתני׳ נוטל ג׳ נחילין ע״י דילוג ראשון שלישי וחמישי והמוכר יטול השאר שיהיה לשניהן מן הטובים ומן הכחושין שכן דרך סתם מוכרי כוורת: **במתניתא תנא.** והכי הלכתא דברייתא עיקר וגם לשון המשנה דקתני ומסרס כן משמע שתחלה נוטל ג׳ נחילין רצופין ואחר כך מסרס זה נוטל אחד [ד](הלוקח) נוטל אחד ומניח אחד לצורך המוכר: **דבש.** אפי׳ בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל ואע״פ שיש עת שהדבורים אוכלין דובשנן אפילו הכי אינו יוצא מידי מאכל עד שיקצהו בפירוש למאכל דבורים. א״נ [ה] דוקא בכוורתו הוי אוכל אבל אם זב מכוורתו הוי משקה מסתמא אלא אם כן חישב עליו לאכילה כדתניא בהדיא ברא״ש ברייתא דמסכת טהרות[ו]: **לא אוכל.** לטמא בכביצה: **ולא משקה.** לטמא ברביעית. ומיהו לעצמו מקבל אוכל טומאה בכל שהוא כדמפרש בתורת כהנים [שמיני פרק ט] מכל האוכל אשר יאכל (ויקרא יא) אבל האי דבש בכוורתו אין לו תורת אוכל כלל אפילו לקבל טומאה: **שתי חלות.** שמניחין לימות הגשמים לפרנסת הדבורים ומפורש בתוספתא [פ״ד ה״ה] שהן חלות חיצונות בפירוש ר״ח: **רבא אמר ר׳ אליעזר היא.** משום דסתם דבש לא משמע ליה שתי חלות אלא כל דבש של כוורת הלכך ניחא ליה לרבא טפי לאוקומה כיחידאה:
דתנן

הא באמה (ג) והא בברתא. כלומר משנה וברייתא חד הוא ומפריח בריכה ראשונה דמתני׳ היינו בריכה ראשונה של כל אם ואם [והא בברתא כלומר כל אם ואם בין בנות בין אמהות] וברייתא נמי ה״ק מפריח בריכה ראשונה ושניה היינו ראשונה לבריכה שהפריח והיא שניה לאמה לבריכה הראשונה שבשבילה מפריח אלו והוא הדין שניה ושלישית ורביעית אלא דאטו כי רוכלא ליחשיב וליזל: **דבש** בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל לעולם. פ״ה עד שיקצהו למאכל דבורים בפירוש ואין נראה לר״י דאין לך דבר ראוי לאכילה שיועיל בו שום דבר עד שיפסל מאכילת כלב: **אינו** יוצא מידי מאכל לעולם. תימה לר״י דבמס׳ מכשירין (פ״ו מ״ד) חשיב דבש בהדי ז׳ משקים ואומר ר״י דהיינו אחר שהופרש מן השעוה אבל בכוורתו שהוא עם השעוה יש עליו תורת אוכל ולא תורת משקה:
תריך

רבינו גרשום

פיסקא הלוקח פירות שובך. כלומר הגוזלות ולא האמהות. יניח ומפריח המוכר בריכה ראשונה לאחר שמכר לצורך צוות האמהות שלא יברחו האמהות. מיכן ואילך הכל של לוקח הפירות: והתניא מפריח בריכה ראשונה ושניה: הא באימא. שיש לה בנות כבר מפריחות וקנה פירות האם מה שהיא עתידה עוד לעשות כיון דיש להאם בנות גדולות מפריחות אין צריך הלוקח אלא להפריח בריכה ראשונה שיעשו האמהות אחר שלוקחן משום דבהכי אית להו לאמהות צוות בבנות ובבריכה אחת משום דאימא קרובה דעתה עם בנותיה: הא בברתה. אבל אם קנה פירות הבנות צריך הלוקח להפריח להן שתי בריכות משום דברתא לא מצוות כלום עם אימה אלא עם בנותיה: ומקשי׳ מאי שנא אמה. דבבריכה אחת סגי לה משום דמצוות אברתא דאית לה ואזוגה דבריכה ראשונה דשביק (א) לה ואמאי מפריח שתי בריכות: ומשני אימא בברתא מצטוותא וכו׳: והלוקח פירות כוורת. כלומר הוולדות: לוקח המוכר ג׳ נחילין. לצרכו דהכי קים לן בתלת נחילין הוו צוות להו ולא יברחו האמהות מרשות מוכר. נחילין אלו הבריכות של דבורים קרי להו נחילין: ומסרס. כלומר אפי׳ הכי אי רוצה המוכר לסרסן כדמפרש בגמ׳ רשאי לסרסן דלא מצי הלוקח לעכב על ידו ולומר לו הואיל שמכרת לי הוולדות (ב) אם אתה מסרס לאלו וגו׳ האמהות שיהיו לי הולדות: לא חרדל מסרסן. לגמרי דאינו רשאי לסרסן לגמרי אלא מתוך שפיהן חד וחמרץ מן החרדל שאוכלות חוזרות ואוכלות כדי להמתיק פיהן ומתעסקות מחמת כן לעשות דבש הרבה ומתבטלות מפריה ורביה. והך סירוס יכול לעשות כדי להרבות לו דבש ובתר הכי יזדווגו: ור׳ יוחנן אמר. מפרש למתני׳ מאי מסרס דהכי קתני דמסרס להו לא סירוס ממש אלא נוטל ג׳ נחילין בסירוס שלוקח המוכר נחיל ראשון והלוקח השני והמוכר שלישי והלוקח רביעי והמוכר חמישי. מיכן ואילך נוטל הלוקח כל שעה: במתניתא תני. דהכי מסרס להן לוקח (ומוכר) ג׳ נחילין רצופין בזה אחר זה. מיכן ואילך נוטל הלוקח אחת ומניח אחת לצורך. וכל הני משום צוותא הוא שלא יברחו לא זה ולא זה: מכר לו חלות דבש של כוורותיו. מניח הלוקח שתי חלות דבש לצורך הדבורים שלא ימותו: דבש שהוא בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל לעולם. שאע״פ שלא חישב עליו לאוכלו מטמא טומאת אוכלין: אינו לא מאכל ולא משקה. דלא מטמא טומאת אוכלין בכביצה ולא טומאת משקין ברביעית אלמא דיוצא מידי מאכל לעולם: אמר אביי. כי תניא ההיא דאינו לא אוכל ולא משקה אותן ב׳ חלות דמוקצות נינהו קאמר. אבל שאר דבש אינו יוצא מידי מאכל לעולם: רבא אמר. הא דקתני אינו לא מאכל ולא משקה מני ר׳ אליעזר היא דכקרקע דמי:

א) נ״ל איהי נמי תיצטוות אאימא וכו׳ ואמאי מפריח שתי בריכות. ב) נראה דנ״ל אין אתה רשאי לסרס האמהות כדי שיהיו לי הוולדות:

[א]דתנן כוורת דבורים ר"א אומר הרי היא בקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה מקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת חייב חטאת וחכ"א אין כותבין עליה פרוזבול ואינה בקרקע ומקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת פטור [ב]א"ר אלעזר מאי טעמא דרבי אליעזר דכתיב [1]ויטבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש אלא לומר לך מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת מיתיבי דבש הזב מכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר רב זביד כגון שזב ע"ג כלי מאוס רב אחא בר יעקב אמר כגון שזב על גבי קשקשין מיתיבי [א]דבש בכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאכילה מטמא טומאת אוכלין למשקין מטמא טומאת משקין בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא תריץ הכי חישב עליו לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין למשקין אינו מטמא טומאת משקין תניא כוותיה דרב כהנא [ג][ב]דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה: זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: [ד]תנו רבנן [ג]הלוקח אילן מחבירו לקוץ מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ בתולת השקמה ג' טפחים סדן השקמה ב' טפחים בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף ובתולת השקמה ג' טפחים בעינן ורמינהי [ה][ד]אין קוצצין בתולת השקמה בשביעית מפני שהיא עבודה ר' יהודה אומר [ה]כדרכו אסור אלא מגביה י' טפחים וקוצץ או גומם מעם הארץ הוא דקשי הא אידך מעלי לה אמר אביי ג' טפחים מעלי לה מעם הארץ ודאי קשי לה מכאן ואילך לא מקשי קשי לה ולאו עלויי מעלי לה גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה גבי מקח וממכר עבדינן מידי דודאי מעלי לה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף וארז אין גזעו מחליף והא [ו]דריש ר' חייא בר לולייני מאי דכתיב [2]צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה אם נאמר תמר למה נאמר ארז ואם נאמר ארז למה נאמר תמר אילו נאמר ארז ולא נאמר תמר הייתי אומר מה ארז אין עושה פירות אף צדיק אין עושה פירות לכך נאמר תמר ואם נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר מה תמר אין גזעו מחליף אף צדיק אין גזעו מחליף לכך נאמר ארז אלא הב"ע בשאר מיני ארזים כדרבה בר רב הונא [ז]דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב י' מיני ארזים הן שנאמר [3]אתן במדבר ארז שיטה והדס ועץ שמן אשים וגו' ארז ארזא שיטה תורניתא הדס אסא עץ שמן אפרסמא ברוש ברתי תדהר שאגא ותאשור שורבינא הני ז' הוי כי אתא רב דימי אמר הוסיפו עליהן אלונים אלמונים אלמוגים אלונים בוטני אלמונים בלוטי אלמוגים כסיתא

תריץ ואימא הכי חישב עליו כו'. אינו מגיה הברייתא אלא ה"ק דבש בכוורתו אינו לא מאכל ולא משקה לענין זה שאם חישב לאכילה שיהא מטמא טומאת אוכלים: **בקנים** ובגפנים מן הפקק ולמעלה. וא"ת בלא קנייה נמי יש לו מן הפקק ולמעלה מתנאי יהושע כדאמר בס"פ מרובה (ב"ק דף פא.) וי"ל דלאו פירכא היא כלל דאין לו רשות לחתוך בחנם אלא בשביל נטיעה ודוקא מן החדש שאינו עושה פירות וממקום שאינו עושה פירות וממקום שאין רואה את החמה כדאמר התם ועוד דכמה פקקים יש בגפנים וקנים והכא מן התחתון והתם מן העליון: **לא** מקשי קשי לה ולא עלויי מעלי לה. לאו דוקא דא"כ גבי שביעית אמאי אסור הא אמר בע"ז (דף נ:) אוקמי אילנא שרי אברויי אילנא אסור אלא לא ודאי מיקשי קשיא ולא עלויי מעלי לה: **מה** ארז אינו עושה פירות. וא"ת הא אמר בפ"ק דע"ז (דף יד. ושם ד"ה פירי) מאי אילטרובל פירא דארזא וי"ל דהתם בשאר מיני ארזים שעושין פירות והכא בההיא שאין עושין פירות: **שיטה** תורניתא. והא דאמר בפרק קמא דע"ז (שם) דתורניתא אין לו עיקר לאו היינו תורניתא דהכא אלא מין אחר אבל האי שהוא מין ארז יש לו עיקר:

ערמונים

דתנן כוורת דבורים כו'. כבר פירשתי בפ' המוכר את הבית [לעיל סה:]: **הרי היא כקרקע.** והלכך אפי' אם חישב עליה לא הוי מאכל לקבל טומאה כדנפקא לן מיערת הדבש[ח]: ה"ג **דבש שזב מן הכוורת אינו לא אוכל ולא משקה בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא.** ולא גרסינן בשלמא לאביי אע"ג דזב מוקצה הוא ופירוש משובש היה בספרים שטעו לומר דלענין שבת איירי ולאו מילתא היא דלא שייך למימר האי לישנא דאינן לא אוכל ולא משקה אלא לענין טומאה אבל לענין איסור מוקצה דשבת ה"ל למימר דבש שזב מכוורת אסור אלא לענין הלכות טומאה מיתנייא כדתניא נמי כי האי גוונא בתוספתא בתחלת מס' טהרות (פ"ב ה"ב) דבש שזב מכוורת דבורים מטמא טומאת משקין חשב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלין: **אינו לא אוכל כו'.** כלומר לא מקבל טומאה: **בשלמא לאביי.** דמוקי דבש כוורת בשתי חלות ה"נ בשתי חלות הלכך ניחא ולא תקשי לרב כהנא דכיון דאיתקנו לדבורים אע"ג דזב בעי מחשבה: **אלא לרבא.** דלא בעי לאוקומי בשתי חלות קשיא לרב כהנא דאפי' אי מוקי לה כר"א כיון דזב לא חשיב כקרקע: **ע"ג כלי מאוס.** והלכך כיון דבתוך הכוורת לא הוי חשיב אוכל כר"א והשתא כשיוצא הרי זב ע"ג כלי מאוס הלכך צריך מחשבה אבל אליבא דרבנן דחשיבי ליה אוכל בתוך הכוורת לא מיבטיל שם אוכל מיניה משום כלי מאוס עד שיפסל מלאכול הכלב כדאמרינן בשחיטת חולין (דף עא.). כן נראה בעיני: **קשקשין.** קיסמין דקין שאין ראוי לאספו אבל גבי כלי מאוס חשיב אוכל: **בשלמא לאביי ניחא.** דמוקי לה בשתי חלות ולא תקשי לרב כהנא: **אלא לרבא קשיא.** לרב כהנא דבעל כרחך לאו ר"א היא דמחשבה לא מהניא ליה לשווייה כתלוש כי היכי דלא מהני לפירות מחוברים לקרקע לקבולי טומאה במחשבה: **טפח.** דהדר וצמח ואע"ג דלא הניח שום גרופית: **בתולת השקמה.** שלא נקצצה מעולם: **סדן.** שכבר נקצץ פעם אחרת וגדל: **לפי שאין גזעו מחליף.** אם יניח ממנו חוץ לקרקע הואיל ונקצץ בראשו: **ובתולת השקמה ג' טפחים.** בתמיה והלא די בפחות: **מפני שהיא עבודה.** שיגדל יותר וכתיב וכרמך לא תזמור (ויקרא כה): **כדרכו אסור.** כדמפרש לקמיה: **מן הקרקע עד י' טפחים.** ולת"ק איכא למימר דלית ליה האי שיעורא אלא שיעור אחרינא כגון מג' ולמעלה אסור: **וקוצץ.** מלמעלה מעשרה היזק הוא לאילן ומכחישו: **הא אידך.** טפח או ב' טפחים מעליא ליה ואמאי קתני לעיל ג' טפחים במשהו סגיא: **מכאן ואילך.** מן הקרקע עד ג' ומג' עד י': **לא מקשי קשי.** כל כך ולא עלויי מעלי אלא מספקא לן משום דזימנין קשי וזימנין מעלי: **הלכך גבי שביעית.** שאסור לזמור אילן כדי שיבריא עבדינן מידי דודאי קשי דפשיטא לן ביה דלא ישביח בזימור זה משום דספק איסור דאורייתא לחומרא אבל גבי מקח וממכר דעת המוכר לשייר לעצמו כדי מחיית האילן ודאי: **אם נאמר תמר.** שעושה פירות ואין גזעו מחליף למה נאמר ארז שגזעו מחליף ואין עושה פירות קשו קראי אהדדי אם מדמהו לארז ותמר מכל וכל: **אף צדיק אין עושה פירות.** שאוכל לזכותיו בעוה"ז ואין לו [א] לעוה"ב א"נ שאין מאכילין אותו פרי מעלליו לכך נאמר תמר כדכתיב נמי קרא אחרינא אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו (ישעיה ג): **אין גזעו מחליף.** אם נקצץ: **אף צדיק אין גזעו מחליף.** אם מת שלא יוליד בן כמותו. א"נ אם יפול לא יקום: **לכך נאמר ארז.** כדכתיב כי שבע יפול צדיק וקם (משלי כד): **ארזא.** קיצ"א בלע"ז: **תורניתא.** פי"ן. כל שמות הללו הם היו בקיאים בהם: **אפרסמא.** [ב] שף שממנו עושין הזפת כן נראה בעיני: **ברתי.** בויי"ש: **שאגא.** איכא דאמר [ג] שף וא"כ אפרסמא הוא שממנו יוצא שמן אפרסמון: **שורבינא.** לא איתפרש: ומקשינן **הני שבעה הוו: הוסיפו עליהן.** חכמים על אותן שבאותו פסוק: **אלונים.** בוטמי כדמתרגמא תחת האלה בוטמא (בראשית לה): **בלוטי.** קייסנ"א שטעון גלונ"ץ:

כסיתא

עין משפט
נר מצוה

לו א ב מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה יח:
לז ג מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף יד:
לח ד ה מיי' פ"א מהל' שמיטין הלכה כא כב:

◆

רבינו גרשום

(דתניא) [דתנן] וכו' [א] משום דבקרקע דמי: ביערת הדבש. מדשני קרא בדיבורא דמצי למימר בצפיחית הדבש וקאמר יערת הדבש להכי מפרש ליה ר' אליעזר הכי: מיתיבי דבש הזב מכוורת אינו לא אוכל ולא משקה. דליכא תורת אוכל ותורת משקה עליו: בשלמא לאביי. דמתרץ לעיל באותן שתי חלות דמשום דמוקצה ניחא. הא קמ"ל דאע"ג דזב מוקצה הוא. החלות וליכא תורת אוכל עליו. אלא לרבא דמתרץ לה כר' אליעזר דכקרקע דמי אמאי אינו לא אוכל ולא משקה דהא לאו כקרקע דמי הואיל דזב ופירש מכוורת: אמר רב זביד כגון שזב על גבי כלי מאוס. דאינו ראוי לא לאוכל ולא למשקה ומוקצה מחמת מיאוס הוא: קשקשין. שנפל על הקש ועל התבן דמטושטש הוא ומוקצה הוא: מיתיבי דבש בכוורת כו' בשלמא לאביי. דמוקים לה באותן ב' חלות ניחא דמש"ה אינו לא אוכל ולא משקה. הא נמי מצי לתרוצי בב' חלות דמוקצות נינהו ולהיכא דחישב עליה לאוכלה מטמא טומאת אוכלין. אלא לרבא דמוקים לה כר' אליעזר דכקרקע דמי אע"ג דחישב עליה אמאי מטמא טומאת אוכלין הא דבש כוורת כקרקע דמי ובדין הוא לא מטמא: אמר לך רבא תריץ הכי חישב עליו אינו מטמא טומאת אוכלין. דכקרקע דמי: תניא כוותיה דרב כהנא. דאמר לעיל דבש בכוורת אינו יוצא מידי מאכל לעולם אע"ג דלא חשיב לאכילה: מכר לו זיתים לקוץ. להיות שלו העצים: מניח שתי גרופיות. טפחים סמוך לקרקע כדי שיחניט אחר באותו גזע: הלוקח שאר אילן מחבירו לקוץ. מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ דבכך יחניט אחר באותו שיור טפח: בתולת השקמה. אם מכר לו לקצוץ ענפיה מיכן ומיכן ולא הסדן עצמו מגביה ג' טפחים וקוצץ כל הענפים קטנים שהן מג' טפחים ולמעלה מן הארץ ולא אותן הענפים שבתוך ג' טפחים סמוך לארץ דקשה לאילן אם קוצצן: וסדן שקמה. אם קנהו לקוץ לפי שחזקה היא וכבר השרישה יפה בארץ מגביה ב' טפחים וקוצץ הכל הסדן עצמו לפי שמאותן ב' טפחים יכול להחליף [ב] מן הקשר הסמוך לקרקע וקוצץ הכל: חופר ומשרש. אפי' השרשים וקוצץ משום דלית להו תקנתא: שאין גזעו מחליף. מאחר קציצתו. וכן בתולת השקמה יקצוץ ג' טפחים ותו לא. כלומר שמג' טפחים ולמעלה קוצץ ולא בתוך ג': ורמינהו כו' מפני שהיא עבודה בשביעית: אלא קוצץ למעלה מי' טפחים. דאין מועיל כלום לאילן. או גומם. או יחתוך כל הענפים עד הארץ בסמוך לארץ. למימרא דאי קוצץ למעלה מי' או גומם הענפים מעם הארץ הוא דקשי לה לבתולת שקמה. אבל אי עביד לה אידך גיסא שמגביה ב' טפחים וקוצץ מעלי לה. והיכי אמרת דמגביה ג' טפחים וקוצץ [דמשמע] דבתוך ג' טפחים לא מעלי. מכאן ואילך כלומר מעם הארץ ולמעלה ועד ג' טפחים לא מעלי מה שקוצץ בתוך ג' הלכך כו'. דודאי קשי לה אם הוא גומם עם הארץ: מידי דמעלי לה. היינו מג' טפחים ולמעלה: אף צדיק. חס ושלום אין גזעו מחליף שלא יהא לו בן שימלא מקומו: אף הצדיק אין עושה פירות. שכר לעולם הבא: לכך נאמר [ארז] דגזעו מחליף. והיכי אמרת דארז אין גזעו מחליף: הכא במאי עסקינן דאין גזעו מחליף בשאר ארזים. אבל ארז גופו ודאי מחליף: ברוש. ברתא. שיטה. תורניתא. שורבינא לא איתפרש לן: ומקשי' הני ז' הוי. ולא י': בוטני. כדמתרגמינן תחת האלה תחות בוטני. אותו אילן

מסורת הש"ס

א) לעיל סה: שביעית פ"י מ"ז עוקצין פ"ג מ"י, ב) שבת נה. [לעיל סו. ע"ש], ג) [בכורות ז:], ד) תענית כה:, ה) שביעית פ"ד מ"ה ע"ש נדה ח:, ו) [תענית כה.], ז) תענית כה: ר"ה כג. [סוכה לז.], ח) [ס"א יד],

◆

תורה אור השלם

1 וְיוֹנָתָן לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעְרַת הַדְּבָשׁ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל פִּיו וַתָּאֹרְנָה עֵינָיו: שמואל א יד כז
2 צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: תהלים צב יג
3 אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֶרֶז שִׁטָּה וַהֲדַס וְעֵץ שָׁמֶן אָשִׂים בָּעֲרָבָה בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאַשּׁוּר יַחְדָּו: ישעיהו מא יט

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אף צדיק וכו' ואין לו חלק לעולם הבא: (ב) ד"ה אפרסמא שרף שממנו: (ג) ד"ה שאגא איכא דאמר שרף וא"כ:

◆

לעזי רש"י

קיצ"א [קישנ"א]. אלון.
פי"ן. אורן.
שף [ש"ף]. אשוח.
בויי"ש [בוי"ש]. תאשור.
שף [ש"ף]. אשוח.
קיישנ"א [קישנ"א]. אלון.
גלונ"ץ. בלוטים.

◆

מוסף רש"י

כוורת דבורים. מחוברת היא בקרקע בטיט, הרי היא כקרקע. לכל דבר להיות נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ולקנות על גבה מטלטלין ולכתוב עליה פרוזבול כאילו היא קרקע, דתנן במסכת שביעית פרק אחרון אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו מזכה מתוך שדהו (לעיל סה. עי"ש בארוכה). **ואינה מקבלת טומאה.** זו הכוורת, במקומה. דכיון דמחוברת היא לקרקע יצאה מתורת כלי וגם הדבש שבתוכה אינו מקבל טומאה, דבטל לגבי כוורת, ודוקא במקומה אבל אם נטלה משם או מקבל הדבש טומאה כמאן דאמר דלא בעי מחשבה. דאיכא מאן דמצריך מחשבה והלכך אצטריך הכא גבי טומאה למימני במקומה. וה"ה לכל הנך מילי (שם). **והרודה ממנה.** כששיה במקומה דהיינו מקום גידולו של הדבש, **חייב חטאת.** כתולש מן הקרקע (שם). **מאי טעמא דר' אליעזר.** דחשיב לכוורת דבורים כמחובר, דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש. ביהונתן כתיב, ודבש במקום גידולו מיירי וקרי ליה יער והלכך חשיב ליה מחובר ואפילו אין הכוורת מחוברת ממש בקרקע (שם). **דבש בכוורתו.** דאכתי לא חשיב עליה שהרי הוא בכוורתו, ובדבש דבורים מיירי, דאין כוורת אלא לדבורים (בכורות ז:). **בתולת השקמה.** נטיעה שלא נקצצה מעולם (תענית כה.). **סדן השקמה.** שכבר הזקין, טרונ"ק בלע"ז, שנקצץ וחוזר ומתעבה, והוא מלשון סדנא בסדניה יתיב (שם. עי' פסחים נה.). **ב' טפחים.** שכבר גזעו מחליף (תענית כה:). **מן הפקק.** קשר התחתון (שם) והיא הקשר שחלל הקנה פקוק וסתום שם (ברכות כח:). **אין עושה פירות.** אין לו שכר לעתיד (תענית כה:). מה תמר אין גזעו מחליף. אם נפסק, **אף צדיק.** אין לו זכר, לצדיק אין גזעו מחליף, אינו בתחיית המתים (שם). **תורניתא.** פיני"א בלע"ז (ר"ה כג.). **ברתי.** בוס"ו בלע"ז (שם). **שאגא.** ש"פ בלע"ז (שם). **בוטני.** אולמ"י בלע"ז (שם. לגירסת בוטמי). **בלוטי.** לירקוו"ה בלע"ז. שגדלין בו פירי שקורין גילנד"ש (שם).

א) נראה דצ"ל והרודה ממנו בשבת חייב. משום כו'. ב) נראה דצ"ל בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה מן הקשר כו'

כסיתא איכא דאמרי ערונים ערמונים אלמוגים ערונים ערי ערמונים דולבי אלמוגים כסיתא:

מתני' (א) [א]הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו הרי זה לא קנה קרקע רבי מאיר אומר קנה קרקע הגדילו לא ישפה (ג) [ב]והעולה מן הגזע שלו ומן השרשים של בעל הקרקע [ג]ואם מתו אין לו קרקע [ד]קנה שלשה קנה קרקע [ה]הגדילו ישפה [ו]והעולה מן הגזע ומן השרשין שלו [ז]ואם מתו יש לו קרקע:

גמ' [ג]תנן התם [ח]הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר"מ אף בלוקח פירות (א) מן השוק ממאי מדקתני משנה יתירא מכדי תנא ליה דיש לו קרקע פשיטא דמביא וקורא אלא ש"מ מחייב היה ר"מ אף בלוקח פירות מן השוק והא כתיב [1]אשר תביא מארצך ההוא [ט]למעוטי חוצה לארץ והא כתיב [2]אדמתך למעוטי אדמת עכו"ם והכתיב [3]אשר נתתה לי דיהבת לי זוזי וזבני בהו מתיב רבה [י]הקונה אילן אחד בתוך של חבירו [ד]מביא ואינו קורא לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ תיובתא א"ל ר"ש בן אליקים לר' אלעזר מאי

כסיתא. אילן שגדל בים ויקר הרבה וקורין קוריי"ל: **ערי.** אילן שגדלין בו ביי"ש וקורין לדיי"ר: **ודולבי.** קיישטניי"ר: **מתני' הקונה שני אילנות.** סתמא לא קנה קרקע סביביו כלל ואפי' מקום האילן והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו שכשייבש יעקרנו וילך: **קנה קרקע.** לחשבי להו שדה האילן: **הגדילו.** הרחיבו הענפים הרבה: **לא ישפה.** לא יקצוץ אותן בעל הקרקע אע"פ שהצל רע לבית השלחין דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות שהרי שעבד לו שדהו לצורך האילנות על כרחן שעל מנת כן לקחן: **גזע.** בגמרא [פג.] מפרש: **שלו.** של בעל האילן דמגוף אילנות קאתי: **של בעל הקרקע.** דכיון דמתחת לקרקע יוצא מקרקעו גדל: **אם מתו.** יבשו: **אין לו קרקע.** ליטע אילן אחר במקומן: **קנה קרקע.** דחשיבי שדה האילן. ובגמ' מפרש כמה יש לו קרקע והיאך נטועים דמצטרפי [שם:]: **הגדילו.** חוץ לקרקע שלהן: **ישפה.** המוכר דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו אינו מניחן ליכנס בשלו מאחר שמזיקין לו: **גמ' תנן התם.** במסכת בכורים: **ואינו קורא.** לפי שלא קנה קרקע ולא קרינא ביה פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים כו). ולקמיה פריך א"כ למה מביא: **מביא וקורא.** ור"מ לטעמיה דס"ל קנה קרקע אבל באילן אחד מודה: **מחייב.** להביא בכורים בלוקח פירות שבאילן ואותה שביכרה תחלה קושר בה גמי לידע שמבכרת היא והאי דקתני הקונה שני אילנות משום רבנן נקט להו דאילו רבי מאיר אפי' באילן אחד שאין לו קרקע מביא וקורא: **משנה יתירא.** הך דבכורים: **אלא ש"מ מחייב היה ר"מ כו'.** והכי קאמר אפי' אם כדבריכם כן הוא דשני אילנות אין להן קרקע אפי' הכי מביא וקורא דלא חיישינן לקרקע גבי מקרא בכורים: **והכתיב אשר תביא מארצך.** אבל לוקח פירות לא מביא ולא קורא: **והכתיב אדמתך.** ראשית בכורי אדמתך תביא: **למעוטי אדמת עכו"ם.** שאם יש לו לעכו"ם קרקע בארץ ישראל ולקח ממנו פירות אין מביא מהן בכורים. ונראה בעיני דהכי גרסינן והכתיב אדמתך אדמתך שני פעמים כתיב ראשית בכורי אדמתך בספר ואלה שמות בואלה המשפטים [כג] ובכי תשא [לד] וקמשני חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר שהרי הגר עצמו מן המביאין ולא קורין הוא כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ד) שאין יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו [דברים כו] ואתא האי קרא למעוטי דהקונה מפירות קרקע שלו לא מביא ולא קורא: **תיובתא.** וכל הנך קראי דלעיל מידרשי בספרי [פרשת כי תבא] ובמסכת בכורים בפרק קמא: מאי

ערמונים. מכאן מוכיח רבינו תם דערמונים אין זה שקורין קשטניי"ש דהא בפ' לולב הגזול (סוכה דף לג:) אמר ענף עץ עבות שענפיו חופין את עצו ואיזה (זה) הוי אומר זה הדס ופריך ואימא זיתים בעינן עבות וליכא ואימא דולבא ואי ערמון שהוא דולבא היינו קשטניי"ש מאי פריך הלא אינו עץ עבות: **ממאי** מדקתני משנה יתירה. ה) וא"ת והא דתנא בסיפא במסכת בכורים (פ"א משנה יא) הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא ר"מ אומר אפי' שנים אמאי איצטריך ההיא משנה כיון דלרבנן קונה קרקע א"כ פשיטא דמביא וקורא וכי תימא איידי דנקט ר"מ שנים מביא וקורא נקט נמי שלשה לרבנן דמביא וקורא מ"מ אמאי איצטריך תו דברי ר"מ בסיפא דקתני ר"מ אומר אפי' שנים מביא וקורא וכי תימא איידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ א"כ מאי קשיא ליה הכא משנה יתירא דלמא איידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ דלרבנן איצטריך לאשמועינן דמביא ואינו קורא דלקמן בעי מאי טעמא דרבנן בשני אילנות ועוד תימה לרשב"א דאי מחייב ר"מ בלוקח פירות מן השוק בסיפא דקאמר ר"מ אפי' שנים הוה ליה למימר אפי' לקח פירות מן השוק: **ההוא** למעוטי חוצה לארץ. והכי נמי דריש בפרק ראשית הגז (חולין דף קלו. ושם) ארצך למעוטי חוצה לארץ ותימה אמאי איצטריך מיעוטא הא אמר בסוף פ"ק דקדושין (דף לו:) כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ויש מפרשים משום דבכורים איתקשו לבשר בחלב דכתיב (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמו ובמכלתא בהדיא מקיש להו וס"ד שיהו נוהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב ולרשב"א נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכך חשובין הן תלוין בארץ אבל בכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם דאין נאסרין באכילה אע"פ שלא הפריש מהן בכורים ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי מוכח שהחיוב תלוי בפירות לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן אבל בכורים ודאי חובת הגוף נינהו כע"ז דילפינן מינייהו בקדושין (דף לז.) שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם ואפי' בעודן באילן מתחייב כדתנן במסכת בכורים (פ"ג מ"א) כיצד מפרישין בכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים ואע"ג דאם אין לו [אינו] חייב לקנות מ"מ חובת הגוף נינהו כמו חובת ציצית דאע"ג דאין חייב לקנות טלית כשאין לו חשיב חובת הגוף: **למעוטי** אדמת עכו"ם. רשב"ם גרס והא תרי אדמתך כתיבי ולפי שקשה לו אידך אדמתך למה לי מגיה הספרים והא כתיבי תרי אדמתך חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר ובחנם דחק עצמו דחד אדמתך דרשינן בפ"ק דבכורים הנוטע בתוך שלו והבריך לתוך של חבירו או לתוך של רבים הרי זה אינו מביא משום דכתיב אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך ולוקח לוקח פירות מביא וקורא לר"מ ולא מבריך בשל חבירו דכיון דקנה מחבירו חשיב אדמתך ועוד לית לן למעוטי לוקח מגר כיון דגר עצמו בר הבאה הוא כדתנן (שם פ"א מ"ד) אלו מביאים ולא קורין הגר מביא ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ומכח ההיא משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון לפי שאינו יכול לומר שהנחלת לאבותינו ארץ טובה וקתני נמי (שם) כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיימא לן כההיא משנה אלא כר"י דפליג עלה כדאיתא בירושלמי (בכורים פ"א) דאמר תני בשם ר"י גר עצמו מביא וקורא מאי טעמא דאמר קרא (בראשית יז) כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היה אב לארם מכאן ואילך לכל גוים ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כר"י עובדא אתא קומי רבי אבהו ואורי כר"י והא דאמר בפרק בתרא דמכות (דף יט.) כיון דאיכא גר דבעי למימר אשר נשבע לאבותינו ולא מצי אמר אתי שפיר כר"י וסמיך אלתת לנו דסיפיה דקרא והא דאמר ר"י בירושלמי דמביא וקורא דוקא גר מבני קיני חותן משה דמצי אמר לתת לנו שנטלו חלק בארץ כדכתיב והיה הטוב ההוא אשר ייטיב וגו' והטבנו לך (במדבר י) שנתנו להן דושנה דיריחו כדאמר בספרי והכי נמי תניא בתוספתא דבכורים ר"י אומר כל הגרים מביאים ואינם קורים ובני קיני חותן משה מביאים וקורים ור"ת אומר דההיא דירושלמי משבשתא היא דהיכי מצי למימר גר קורא אפי' מבני קיני ארמי אובד אבי דהיינו יעקב וירד מצרימה וירעו אותנו ויוציאנו וההיא דתוספתא מוקי באמו מישראל דמצי אמר לאבותינו וכן לתת לנו אם הוא מבני קיני ופליג אמתניתין דמס' בכורים דקתני באמו מישראל מביא וקורא ולר"י נראה דמתניתין נמי איירי בבני קיני ולא פליג משום דאמו מישראל לא מהני ליה למימר לתת לנו דהא אמו עצמה אינה קוראה כדתנן במתניתין (בכורים פ"א מ"ה) האשה והשליח והעבד וטומטום ואנדרוגינוס אין קורין דלא נטלו חלק בארץ דממעט להו בספרי מאיש לפי פקודיו (במדבר כו) אע"פ שהיה להן חלק ע"י ירושה כ"ש הוא דלא קרי דלא עדיף מאמו: **ההוא** למעוטי אדמת עכו"ם. תימה לרשב"א אמאי איצטריך הא לר"מ יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר דתנן (ע"ז דף כ:) אין משכירין בתים לעכו"ם בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות ומפרש בגמ' (שם כא.) מאי ואין צריך לומר שדות דמפקיע להו ממעשר נמי ונראה לר"י דדלמא מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנין מיהו אומר רשב"א דההיא דע"ז (דף כא. ושם) יש לומר אפי' כמאן דאמר אין קנין ושם מפורש ז):

ולמא

מסורת הש"ס

א) [לעיל עא.], ב) [ב"מ קיח: דעת רבי יהודה], ג) ביכורים פ"א מ"ו לעיל כז. גיטין דף מח., ד) [עי' תוספות לעיל כז. ד"ה לא], ה) [עמ"ש על הגליון בתוס' ב"מ סא. ד"ה אלא], ו) [וע"ע תוס' חולין קג: ד"ה כל], ז) [בתוס' ד"ה הא אמר וכו' וע"ש],

תורה אור השלם

1 וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: דברים כו ב

2 רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: שמות כג יט

3 וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי יְיָ וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כו י

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"מ אף בלוקח פירות האילן ממאי כצ"ל ותיבות מן השוק נמחק וכן בסמוך:

מוסף רש"י

כסיתא. מין עץ העולה בקרקע הים ושמו קוראל"ו (ר"ה כג:). **ערי.** לויר"ו שם האילן ואת פריו קורין ביי"ש (שם). **דולבי.** קסטאניי"א (שם). **הקונה שני אילנות.** המוכר שני אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע (לעיל כז.). **הרי זה לא קנה קרקע.** ביניהן וחוצה להן וגם אם מתו אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן, כדתנן לקמן, ולא קנה אלא לפירותיו כל זמן שיתקיים האילן, ואליבא דרבנן אתיא דאמרי מוכר בעין רעה מוכר, אבל אליבא דר"ע יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן אם ימותו אלו (לעיל עא. ע"ש שהוכיח כן מהסוגיא שם). **מביא ואינו קורא.** דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתתה לי (לעיל כז. וגיטין מח:).

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטז סעיף ט:

מ ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף י:

מא ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ט:

מב ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ו:

מג ה ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"ח:

מד ז [מיי' שם הלכה א] טוש"ע שם סעיף ו:

מה ח מיי' פ"ד מהל' בכורים ה"ד:

מו ט מיי' שם פ"ב הלכה א:

מז י מיי' שם הל' יג ע"ש השגות וכ"מ:

לעזי רש"י

קוריי"ל [קורי"ל]. אלמוג.

ביי"ש. גרגירים.

לדיי"ר [לוריי"ר]. דפנה.

קיישטניי"ר.

[קשטיניי"ש]. עץ ערמון.

רבינו גרשום

שלועזין שפ"א. ערי. ביי"ש: כסיתא. בלע"ז קוריי"ל. קורלו: פיס' אם הגדילו. הנופות שהיו מתרחבות הרבה לכאן ולכאן אע"ג שהצל רע לבית השלחין לא ישפה המוכר לענפין. כלומר לא יקצוץ אותן ענפין דמצי למימר הלוקח כי היכי דאין לי בקרקע שלך כלום שאם ייבש האילן אין [לי] רשות לנטוע אחר במקומו ה"נ אין לך רשות באילנות כלום לשפות. ואותן בדי אילן העולין מן הגזע היינו שעולין מן האילן עצמו בסמוך לארץ דלוקח הוי משום דהאילן שלו: ומן השרשין. שהן א) ברחוק האילן של בעל הקרקע משום דבקרקע דמי: ואם מתו. האילנות שיבשו אין להם קרקע ליטע אחרים במקומן: הגדילו. הענפים חוץ מקרקע שלו ב) ששייר לאילנות: ישפה. המוכר מפני שהצל רע לבית השלחין: מביא. בכורים: ואינו קורא. משום דלא קנה קרקע: אפי' בלוקח פירות מן השוק. מביא וקורא: מכדי תנא ליה. ר' מאיר במתני' דהקונה ב' אילנות יש לו קרקע כיון דאשמועינן דיש לו קרקע ממילא שמעי' לטעמי' דמביא וקורא למה למיתנא בדוכתא אחריתא דמביא וקורא. אלא לאו ש"מ להכי דלוקח פירות מן השוק דמביא וקורא: והא כתיב אשר תביא מארצך. ולהיכא דלקחן מן השוק לאו ארצו היא: למעוטי אדמת עכו"ם. דאי קבלה באריסות או בקבלנות אינו מביא וקורא דלאו אדמתך קרינן ביה: והא כתיב אשר נתתה לי ה'. ולהיכא דלקחן מן השוק לא מצי למקרי הכי: ומשני היינו דיהבת לי זוזי וזבני בהו פירי: תיובתא. דרב יהודה אמר שמואל דאמר לעיל

א) אולי צ"ל שהן בתוך הקרקע של בעל הקרקע.
ב) נראה דצ"ל ששייך לאילנות.